

УДК 336.277

*Ольга Абакуменко, Маргарита Омеляненко***ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІЧНЕ
ЗРОСТАННЯ ТА ФІНАНСИ ДЕРЖАВИ***Ольга Абакуменко, Маргарита Омеляненко***ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
РОСТ И ФИНАНСЫ ГОСУДАРСТВА***Olha Abakumenko, Marharyta Omelianenko***ASSESSMENT OF THE IMPACT OF STATE DEBT ON THE ECONOMIC
GROWTH AND GOVERNMENT FINANCE**

Державний борг – досить поширене явище світової економіки, про роль і наслідки якого вчені-економісти говорять не одне століття. Досі відсутня однозначна думка з приводу впливу боргового навантаження на національну економіку, її макроекономічні показники розвитку. Коротко розглянуто еволюцію поглядів відомих представників різних економічних шкіл щодо вищезазначеної проблеми. Проведено аналіз впливу державного боргу України на її економічний розвиток за дуже короткий у цивілізаційному вимірі час: за двадцять років. Також встановлено взаємозв'язок між рівнем боргового навантаження на економіку та групою макроекономічних показників. Доведено необхідність спрямування державних запозичень у довгостроковій перспективі в інвестиційну сферу. Запропоновано заходи щодо зменшення негативного впливу боргового навантаження в умовах нестабільної фінансово-економічної ситуації.

Ключові слова: державний борг, економічне зростання, валовий внутрішній продукт, капітальні інвестиції, національна економіка.

Рис.: 4. Табл.: 1. Бібл.: 8.

Государственный долг - довольно распространенное явление мировой экономики, о роли и последствиях которого ученые-экономисты говорят не одно столетие. До сих пор отсутствует однозначное мнение по поводу влияния долговой нагрузки на национальную экономику, ее макроекономические показатели развития. Кратко рассмотрена эволюция взглядов известных представителей различных экономических школ по выше указанной проблеме. Проведен анализ влияния государственного долга Украины на ее экономическое развитие в крайне краткие в цивилизационном измерении сроки: за двадцать лет. Также установлена взаимосвязь между уровнем долговой нагрузки на экономику и группой макроекономических показателей. Доказана необходимость направления государственных заимствований в долгосрочной перспективе в инвестиционную сферу. Предложены мероприятия по уменьшению негативного влияния долговой нагрузки в условиях нестабильной финансово-экономической ситуации.

Ключевые слова: государственный долг, экономический рост, валовой внутренний продукт, капитальные инвестиции, национальная экономика.

Рис.: 4. Табл.: 1. Библ.: 8.

National Debt is a fairly common phenomenon of the global economy, the role and effects of which economists say more than one century. So far, no-one thought about the impact of the debt burden on the national economy, its macroeconomic development. Briefly the evolution views known representatives of different economic schools about the above mentioned problems. The article analyzes the impact of state debt of Ukraine in its economic development for very short in terms of civilization time in twenty years. Also found correlation between the level of debt burden on the economy and a group of macroeconomic indicators. The authors have the need to focus public debt in the long run the investment sphere. Some measures to reduce the negative impact of the debt burden in unstable economic and financial situation.

Key words: public debt, economic growth, gross domestic product, capital investment, national economy.

Fig.: 4. Tabl.: 1. Bibl.: 8.

JEL Classification: H 63

Постановка проблеми. Кредит як джерело фінансування в умовах поглиблення глобалізаційних процесів на сучасному етапі розвитку ринкових відносин відіграє дуже важливу роль як на рівні національної економіки чи окремого господарства, так і на рівні фінансового світового ринку. Недостатність власних фінансових ресурсів спричиняє необхідність внутрішніх та зовнішніх запозичень для фінансування конкретних програм, проектів чи поточних витрат.

Поняття державного боргу як економічної категорії розглядається економістами ще з XVI століття, проте лише у XX столітті вчені серйозно досліджують та аналізують вплив державного боргу на стан економічного розвитку країн. Безумовно, державний борг мобілізує ресурси до державного бюджету для фінансування його витрат, поточних чи капітальних. Однак перевищення граничних розмірів боргового навантаження, зростання витрат на обслуговування боргу врешті решт призводять до того, що борг

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

держави із джерела фінансування перетворюється на причину фінансово-економічної нестабільності та стає тягарем для бюджету країни.

Першопричини стрімкого зростання боргового навантаження полягають у неправильному та неефективному проведенні боргової політики країни з початку прийняття незалежності. Замість спрямування довгострокових позикових ресурсів в інвестиційну сферу, фінансування рентабельних проєктів довгострокового чи середньострокового характеру, уряд витрачав кредити на покриття дефіциту державного бюджету, тобто фактично на фінансування соціальних витрат. В разі ведення такої боргової політики так званий «мультиплікативний» ефект кейнсіанської школи неможливий, оскільки таке витрачання боргу немає перспектив його погашення та обслуговування. Така боргова політика безнадійна та програшна, оскільки відсутній механізм примноження капіталу, а отже, крім боргової кризи, нема на що розраховувати.

В умовах обвалу національної економіки та за наявності високої ймовірності дефолту, проблема високого боргового навантаження на національну економіку потребує негайного вирішення. Тому значна увага приділяється побудові правильної та ефективної боргової політики уряду в умовах фінансово-економічної нестабільності, а також дослідженню впливу державного боргу на економічний розвиток через використання системи макроекономічних показників з метою пошуку методів та способів зменшення боргового тягара.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Багато вчених-економістів досліджували природу та наслідки державного боргу в різні часи починаючи із XVI століття. Серед зарубіжних науковців це, зокрема: Дж. Б'юкенен, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнс, Е. Коен, П. Кругман, А. Лернер, К. Маркс, Дж. С. Мілль та Ф. Модільяні. Серед вітчизняних учених варто відзначити В. Андрущенко, В. Базилевича, О. Барановського, Т. Богдан, Т. Вахненко, А. Гальчинського, О. Зарубу, В. Козюка, В. Федосова, С. Юрія та інших. Проте досі актуальним залишається дослідження та різнобічне вивчення впливу державного боргу на економічний розвиток та стан державних фінансів.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжні науковці, економісти, вчені вже більше двохсот років досліджують державний борг та питання його впливу на державні витрати та економічний розвиток країни загалом. Практично всі висновки наукових досліджень можна умовно поділити на два напрямки. З деякими особливостями, відхиленнями, але зарубіжні вчені, як і вітчизняні, або негативно, або позитивно представляють вплив державного боргу на національну економіку.

Простежується зв'язок між економічною думкою, притаманною певному колу науковців та рівнем економічного розвитку економіки. Вперше державний кредит почали активно обговорювати меркантилісти ще у XVI столітті, які позитивно оцінювали вплив державних запозичень на розвиток економіки, оскільки гроші вважали основним багатством, виступали за притік фінансів в економіку, а кредитні ресурси, на їх думку, є одним із головних джерел наповнення бюджету. Фізіократи, які вважали головним джерелом багатства – сільське господарство, негативно ставилися до запозичень уряду, оскільки вбачали в них спекулятивний характер, вилучення ресурсів з реального господарства.

Що ж до класиків, то головні представники школи – А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль – розцінюють різко негативний вплив державного боргу на економічний розвиток у довгостроковій перспективі. Головна думка у їх роботах зводиться до того, що державний борг у майбутньому призведе до банкрутства країн, зростання податкового навантаження та до відтоку капіталу. У короткостроковому (річному) використанні запозичень вбачається позитив, оскільки приводить до перерозподілу ресурсів усередині країни для більш продуктивного використання фінансів.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Представники класичної школи пізнього періоду відходили від однобічного оцінювання боргу, вбачали як позитивні, так і негативні наслідки наявності державного боргу. Так, К. Маркс у праці «Капітал» наголошує на взаємозв'язку між податковим навантаженням та державним боргом. За теорією вченого, державні запозичення дають змогу швидко профінансувати непередбачені витрати таким чином, що платник податків відразу того не відчує, але податкове навантаження матиме тенденцію до зростання для погашення боргу та його обслуговування.

Кейнсіанці відкрили нове бачення щодо державного боргу, його ролі та наслідків використання. Виступаючи за активне державне втручання в економіку, позитивно розцінюють вплив державних запозичень на загальний стан економічної системи незалежно від спрямування: фінансування капітальних витрат призводить до зростання інвестиційної діяльності, а поточних витрат – до зростання національного сукупного споживання [2]. Мультиплікативний ефект, творцем якого є представники школи, дозволяє, на їх думку, своєчасно обслуговувати державний борг. А необхідності в поверненні основної суми боргу немає, а зменшити борговий тягар можна за рахунок зростання грошової маси в обігу чи підвищення податкового навантаження. Головне – досягнути збалансованості економіки, а не бюджету.

Зупинимось детальніше на поясненні негативного зв'язку між державним боргом та темпами економічного зростання з погляду неокласиків. Ф. Модільяні, розвиваючи теорію Дж. Б'юкенена, доводив, що державний борг є тягарем для майбутніх поколінь, що проявляється як зниження потоку доходів у результаті меншого запасу приватного капіталу і, як наслідок, призводить до зростання в довгостроковій перспективі процентної ставки. Негативний вплив державного боргу може бути зменшений до мінімуму лише в разі фінансування тих державних витрат, які призведуть до збільшення реальних доходів у перспективі, тобто до формування громадського продуктивного капіталу [5; 6].

Деякі вчені вважають, що зростання продуктивності державних витрат, фінансованих за рахунок зростання податкового навантаження, можливе лише коли рівень державного (внутрішнього) боргу достатньо низький. П. Кругман та Е. Коен, американські економісти, які у своїх роботах пишуть про позитив державних запозичень для інвестиційної діяльності в разі, якщо борг не досягнув свого порогового значення. Перевищення граничних розмірів боргового навантаження негативно впливає на готовність інвесторів вкладати капітал.

Таким чином, економісти та науковці сучасності більше приділяють увагу двосторонньому вивченню впливу державного боргу на економічний розвиток країни, розглядаючи короткострокову та довгострокову перспективу, а також напрями спрямування державного боргу, джерела фінансування, процентні ставки, аналізуючи ефективність використання кредитних ресурсів. Дефіцит бюджету країни зменшує потенціал зростання виробництва, адже підвищення потреб державного фінансування призводить до переливання коштів із приватного сектору в державний [8].

Розглянувши теоретично еволюцію поглядів відомих світових науковців та економістів щодо впливу державного боргу на економічний розвиток та державні фінанси, перейдемо до аналізу ситуації в Україні. Становлення ринкової економіки в нашій країні розпочалося порівняно із цивілізаційними вимірами зовсім недавно, тому проаналізуємо вплив боргу на національну економіку за останні 20 років, використовуючи систему макроекономічних показників.

Розпочнемо аналіз впливу державного боргу на державні фінанси із аналізу динаміки, відображеної на рис. 1.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

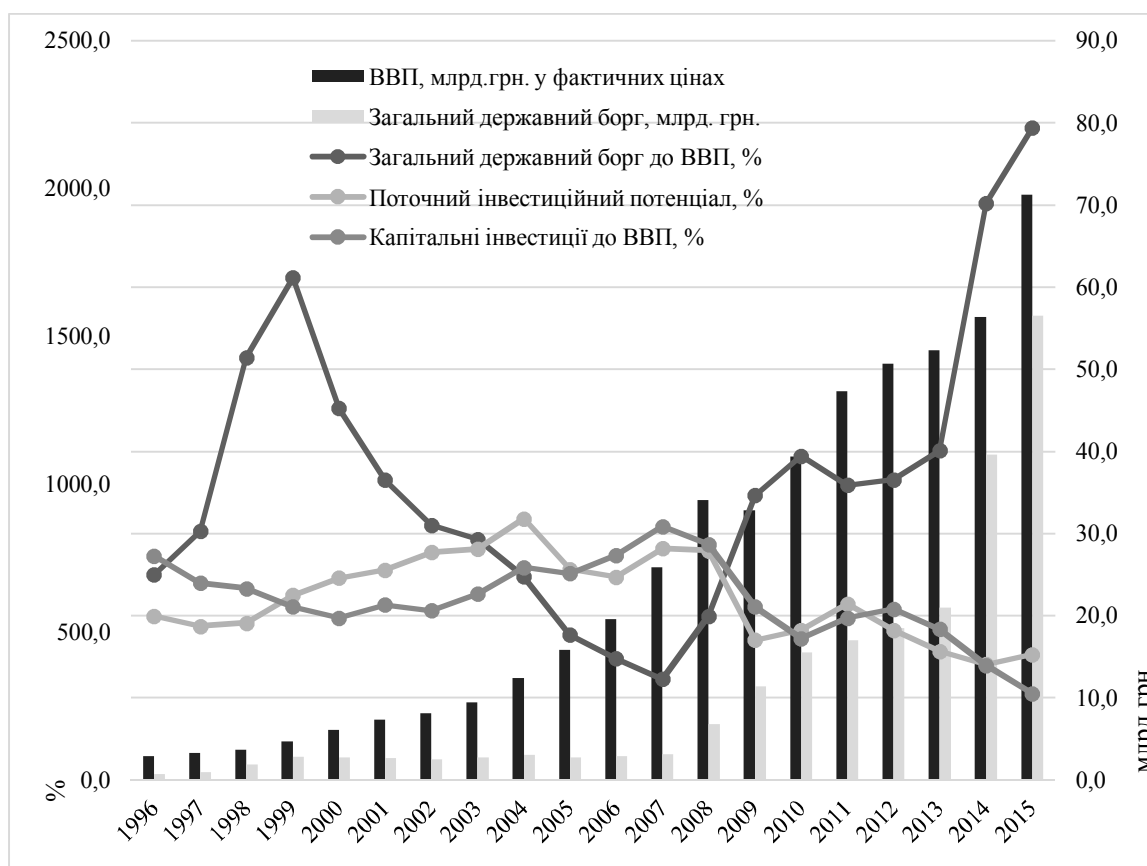

Рис. 1. Динаміка відношення валових заощаджень, державного боргу та капітальних інвестицій до номінального ВВП за 1996–2015 роки

Джерело: складено авторами за даними джерел [1; 3; 4].

Так, простежується логічний взаємозв'язок між показниками відношення валових заощаджень та капітальних інвестицій до ВВП: у разі зростання валових заощаджень, капітальне інвестування теж зростає. Відмінна ситуація спостерігалася лише у 1999–2000 рр. Варто відзначити 2014–2015 рр.: заощадження зросли на 37,0 %, а обсяг капітальних інвестицій упав на 4,9 % (табл.), що пов'язано, перш за все, з нестійкою фінансово-економічною ситуацією у країні і високими ризиками капіталовкладень. Середній темп приросту ВВП номінального та реального за 20 останніх років становить 18,4 та 19,0 % відповідно, у той час як середньостатистичний щорічний приріст державного боргу перебуває на рівні 30,0 % (табл.). Між показниками відношення валових заощаджень та капітальних інвестицій до ВВП, з одного боку, та показником відношення державного боргу до ВВП, з іншого боку, існує обернена залежність. Цікаво, що середньостатистичний приріст капітальних інвестицій та валових заощаджень за досліджувані період становить відповідно 22,3 і 22,0 %, що на 36,0 % менше такого ж приросту державного боргу. Тобто спостерігаємо негативну тенденцію прискореного зростання боргового навантаження на національну економіку, і активізація інвестиційних процесів повільнішими темпами, що свідчить про неефективне та недоцільне використання державного боргу.

Під час оцінювання впливу державного боргу на економічний розвиток варто враховувати валютні коливання та інфляційні очікування. Тому наступний графік (рис. 2) демонструє динаміку приросту реального і номінального ВВП та державного боргу в розрізі національної та іноземної валют за останні двадцять років функціонування національної економіки.

Таблиця

Значення показників впливу державного боргу на економічний розвиток України за 1996–2015 роки

Показники	Роки																			
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП номінальний, млрд грн	81,5	93,4	102,6	130,4	170,1	204,2	225,8	264,2	344,8	441,5	544,2	720,7	948,1	913,3	1094,6	1316,6	1408,9	1454,9	1566,7	1979,5
Індекс інфляції	1,4	1,1	1,2	1,2	1,3	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,2	1,4
ВВП реальний, млрд грн	58,3	84,8	85,5	109,4	135,2	192,5	227,2	244,2	307,0	400,3	487,6	618,1	775,2	813,3	1003,3	1258,7	1411,7	1447,7	1254,4	1381,3
Загальний державний борг, млрд грн	20,4	28,3	52,8	79,8	77,0	74,6	70,1	77,5	85,4	78,1	80,5	88,7	189,4	316,9	432,2	473,1	515,5	584,1	1100,8	1571,8
Загальний державний борг до ВВП номінального (гривневий еквівалент), %	25,0	30,3	51,5	61,2	45,3	36,5	31,0	29,3	24,8	17,7	14,8	12,3	20,0	34,7	39,5	35,9	36,6	40,1	70,3	79,4
Загальний державний борг до ВВП реального (гривневий еквівалент), %	35,0	33,4	61,8	72,9	56,9	38,8	30,9	31,7	27,8	19,5	16,5	14,4	24,4	39,0	43,1	37,6	36,5	40,3	87,8	113,8
Загальний державний борг до ВВП номінального (доларовий еквівалент), %	25,0	30,3	51,5	61,2	45,3	36,5	31,0	29,3	24,8	17,7	14,8	12,3	20,0	34,7	39,5	35,9	36,6	40,1	70,3	79,4
Загальний державний борг до ВВП реального (доларовий еквівалент), %	35,0	33,4	61,8	72,9	56,9	38,8	30,9	31,7	27,8	19,5	16,5	14,4	24,4	39,0	43,1	37,6	36,5	40,3	87,8	113,8
ВВП номінальний на душу населення, тис. грн	1,6	1,9	2,1	2,6	3,5	4,2	4,7	5,5	7,3	9,4	11,7	15,5	20,5	19,9	23,9	28,9	31,0	32,0	36,7	46,2
Загальний державний борг на душу населення, тис. грн	0,4	0,6	1,1	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6	1,8	1,7	1,7	1,9	4,1	6,9	9,4	10,4	11,3	12,9	25,8	36,7
Темпи приросту державного боргу, %	30,5	38,7	86,6	51,1	-3,5	-3,1	-6,0	10,6	10,2	-8,5	3,1	10,2	113,5	67,3	36,4	9,5	9,0	13,3	88,5	42,8
Темпи приросту ВВП номінального, %	12,3	14,6	9,9	27,1	30,4	20,0	10,6	17,0	30,5	28,0	23,3	32,4	31,6	-3,7	19,9	20,3	7,0	3,3	7,7	26,3
Курс грн/дол. США	1,8	1,9	2,5	4,1	5,4	5,4	5,3	5,3	5,3	5,1	5,1	5,1	5,3	7,8	7,9	8,0	8,0	8,0	11,9	21,8
Приріст державного боргу на душу населення (у гривневому еквіваленті), %	-	15,5	48,1	53,0	-5,5	-4,7	-8,8	14,5	15,5	-14,3	4,7	16,1	197,8	250,5	226,5	80,4	83,3	134,8	1015,1	925,3
Приріст номінального ВВП на душу населення (у гривневому еквіваленті), %	-	52,0	1,3	46,9	50,7	112,5	68,2	33,4	123,5	183,2	171,6	256,3	308,7	74,7	373,3	501,8	300,6	70,6	-379,8	249,5
Приріст державного боргу на душу населення (у доларовому еквіваленті), %	-	8,0	12,4	-4,4	-10,2	-0,5	-1,5	2,7	3,0	-1,6	1,3	3,2	36,1	9,3	27,0	9,7	10,1	16,9	38,3	-40,5
Приріст номінального ВВП на душу населення (у доларовому еквіваленті), %	-	11,2	-16,4	-20,2	-0,6	13,3	8,5	14,2	29,9	42,1	42,3	68,7	73,1	-123,1	40,5	53,7	21,9	11,3	-98,9	-80,8
Валові заощадження, млрд грн	16,3	17,5	19,6	29,4	41,9	52,3	62,6	74,3	109,8	113,4	134,7	203,3	264,9	155,8	199,9	282,5	257,3	228,5	221,0	303,3
Поточний інвестиційний потенціал, %	20,0	18,7	19,1	22,5	24,6	25,6	27,7	28,1	31,8	25,7	24,8	28,2	27,9	17,1	18,3	21,5	18,3	15,7	14,1	15,3
Капітальні інвестиції, млрд грн	22,3	22,4	24,0	27,6	33,6	43,6	46,6	59,9	89,3	111,2	149,0	222,7	272,1	192,9	189,1	259,9	293,7	267,7	219,4	208,7
Капітальні інвестиції до ВВП, %	27,3	24,0	23,4	21,1	19,8	21,3	20,6	22,7	25,9	25,2	27,4	30,9	28,7	21,1	17,3	19,7	20,8	18,4	14,0	10,5

Джерело: складено авторами за даними джерел [1; 3; 4].

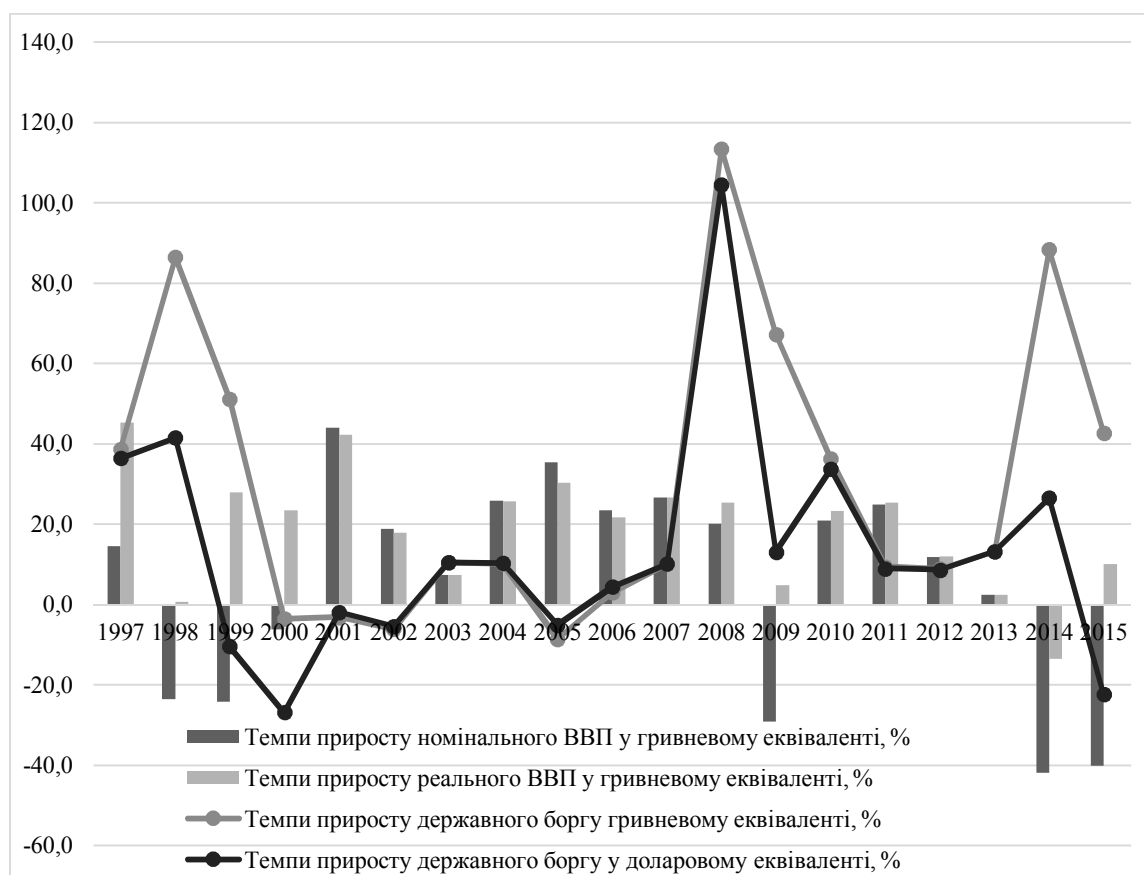

Рис. 2. Динаміка темпів приросту реального і номінального ВВП та державного боргу в розрізі національної та іноземної валют за 1996–2015 роки

Джерело: складено авторами за даними джерел [1; 3; 4].

На рис. 2 чітко виражені циклічні коливання розвитку національної економіки, причому найвищі темпи приросту державного боргу, що не залежать від валютних коливань чи спекуляцій у 2008 році. Графік наглядно демонструє періоди значних значень індексу інфляції та знецінення національної валюти. У 1998–1999 рр. та 2014–2015 рр. значний приріст державного боргу, в основному, спричинений різким зростанням курсу національної валюти до іноземної на 69,0 і 83,0 % відповідно (табл.). Варто зауважити, що середньорічний темп приросту державного боргу у гривнях і доларах США становить 30,0 і 13,2 % відповідно, а такий же темп приросту реального і номінального ВВП у гривнях становить 19,0 і 5,9 % відповідно. Варто всебічно розглядати динаміку показників та причини таких змін, враховуючи найвагоміші фактори впливу.

Перейдемо до розгляду та оцінювання впливу державного боргу на економічний розвиток через аналіз динаміки ВВП та державного боргу на душу населення (рис. 3). Для уніфікації розрахунків за основу взяли чисельність населення станом на кінець 2015 року [1].

Для національної економіки індикатором рівня життя населення може бути обсяг валового державного боргу. До 2007 року загальний державний борг на душу населення не перевищував 1800 грн, з 2008 року почалося різке зростання рівня державної заборгованості, і станом на 31.12.2015 року – становить 36 700 грн, тобто за 20 років боргове навантаження на громадянина України зросло у 92 рази, а рівень життя населення (у розрахунку реального та номінального ВВП на одну особу) за цей же період – у 23 та 24 рази відповідно.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

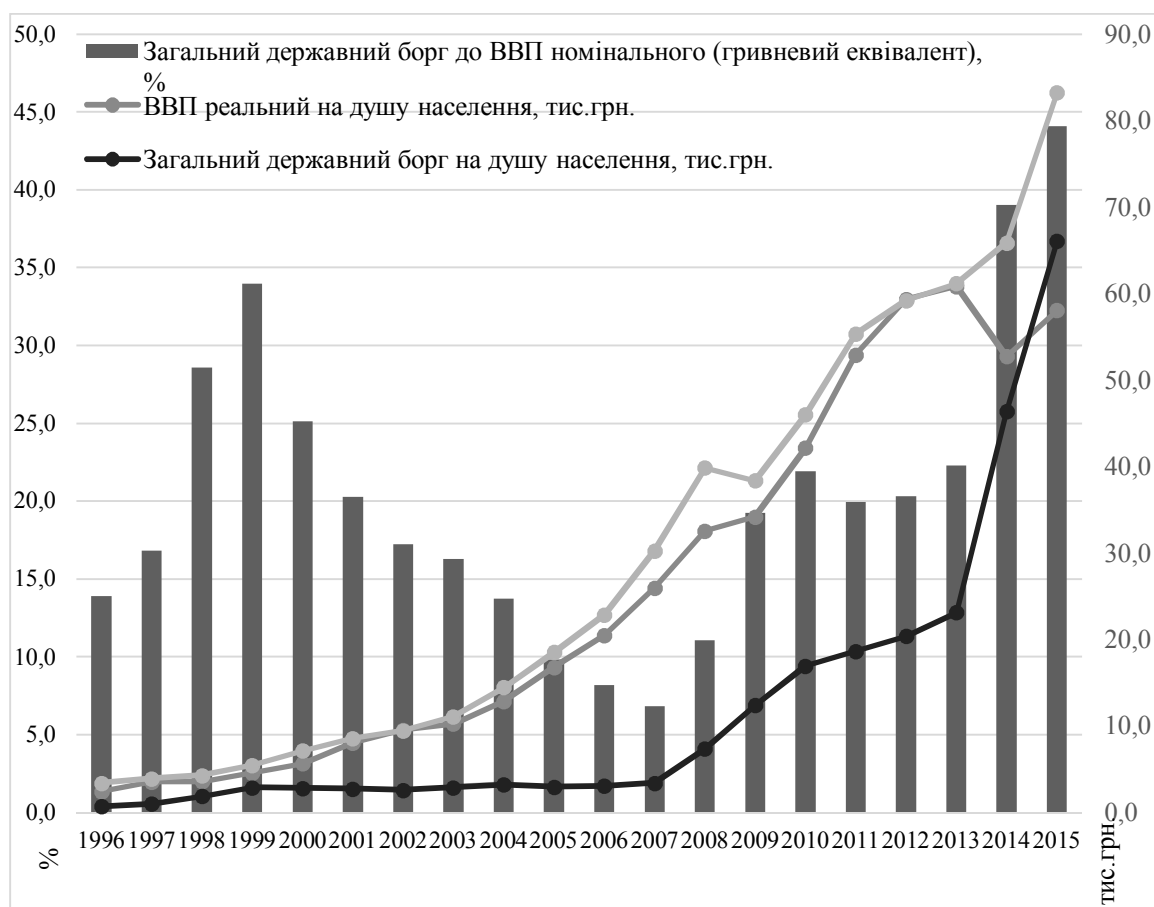

Рис. 3. Динаміка показників впливу державного боргу на життєвий рівень населення за 1996–2015 роки
Джерело: складено авторами за даними джерел [1; 3; 4].

Таким чином, державний борг сприяє економічному зростанню, збільшенню капіталовкладень та зростанню продуктивності до меж граничного рівня відношення боргу до ВВП. Після перевищення межі державна заборгованість продовжує зростати, що послаблює довіру інвесторів, призводить до зростання вартості обслуговування боргу та підвищення премії за ризик (зростання вартості нових кредитів). Тим самим збільшується навантаження на державні фінанси та простежується тенденція до економічного спаду. Питання впливу державного боргу на рівень життя населення неоднозначне та має враховувати фактори економічного та неекономічного характеру.

Динаміка відношення державного боргу та номінального ВВП на душу населення в розрізі двох валют відображена на рис. 4. Прив'язка національної валюти: гривні до долара США зумовлює необхідність визначення рівня життя населення в порівняльному аспекті в розрізі національної (права вісь на графіку) та світової валюти (ліва вісь на графіку).

Високий рівень боргового навантаження на національну економіку призводить до появи багатьох проблем. Адже значні обсяги державного боргового тягаря з високими темпами приросту порушують стійкість державних фінансів та підвищують ризики неплатоспроможності. Як результат, зростає премія за ризик, а отже, і вартість запозичень, що може мати негативний вплив на довгострокове зростання продуктивності в результаті зниження темпів залучення приватних інвестицій. Поглиблюють проблему стійкості державних фінансів і бюджетні наслідки від демографічних процесів, зокрема: старіння населення. Врешті-решт, існує висока ймовірність зменшення потенціалу грошово-кредитної політики національної економіки в результаті невизначеності щодо боргової стійкості.

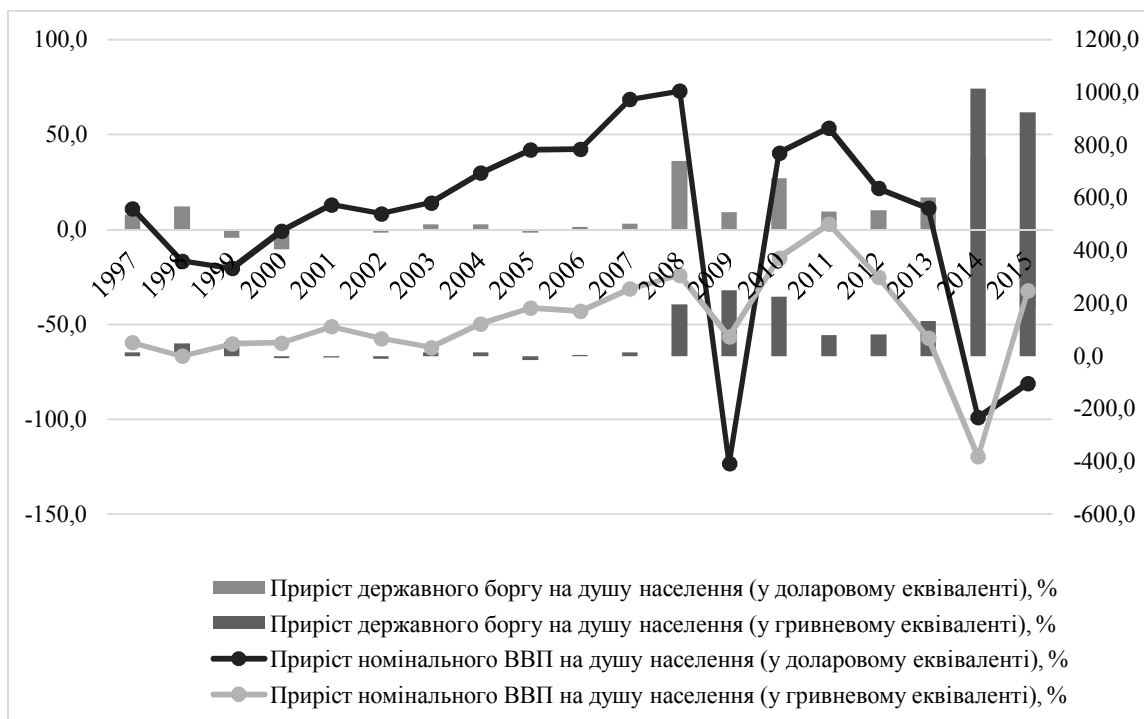

Рис. 4. Динаміка відношення державного боргу та номінального ВВП на душу населення в розрізі двох валют за 1997–2015 роки

Джерело: складено авторами за даними джерел [1; 3; 4].

Для проведення ефективної боргової політики боргова стратегія країни має вдало поєднуватися з бюджетною стратегією, що полягатиме в одночасному поєднанні процесів зниження рівня державного боргу, підвищення рівня зайнятості та продуктивності, реформування систем пенсійного забезпечення, освіти, охорони здоров'я, системи догляду за людьми похилого віку [7].

Для цього уряд має досягти і підтримувати бюджетні позиції країни на належному рівні. На шляху до реформування має відбутися різке скорочення державних витрат, але для досягнення ефективності, це правило має стати винятком для державних витрат на інвестиційну, інноваційну діяльність, наукові дослідження та освіту. У системі національної економіки необхідно збільшити участь на ринку праці та підвищити продуктивність праці для зростання потенційного ВВП та розширення впливу фіскальної політики. Пенсійна система, система охорони здоров'я мають бути реформовані, оскільки через зростання демографічних показників старіння населення, зростають витрати державного бюджету за наявності дефіциту бюджету Пенсійного фонду України.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши отримані в результаті математичних розрахунків дані макроекономічних показників у табличному та графічному вигляді, доходимо висновку, що рівень боргового навантаження української економіки негативно впливає на економічний розвиток. За рахунок візуального відображення статистичних даних спостерігаємо картину циклічних коливань національної економіки зі спадами у часи найбільшого боргового навантаження та покращення при зменшенні темпів приросту рівня державного боргу до ВВП.

Сила впливу державного боргу на економічний розвиток національної економіки залежить від рівня боргового навантаження. У разі зростання рівня державного боргу, обсяги валових заощаджень та капітальних інвестицій скорочуються.

Взагалі державний борг України протягом розвитку національної економіки негативно впливає на стан соціально-економічних макроекономічних показників. Його зростання за граничні межі призводить до погіршення рівня життя населення.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Загалом першопричини такої ситуації полягають у неефективному та нецільовому використанні державного боргу. З початку незалежності кредитні ресурси спрямовувалися на покриття бюджетного дефіциту, на фінансування соціальних виплат. Коли ж відношення державного боргу до ВВП перевищує граничні межі та призводить до погіршення стану показників боргової стійкості та боргової безпеки, наступні державні позики використовуються в переважній більшості на обслуговування раніше отриманих кредитів, вартість яких для уряду з кожним разом зростає.

Значний обсяг державного боргу України та високі темпи його приросту поряд зі зростанням вартості запозичень являють собою одну з найбільш важливих, невирішених та гострих проблем. Активізація зростання державного боргу пояснюється багатьма чинниками, серед яких варто виділити: нестабільність національної валюти та непродумана грошово-кредитна політика уряду, хронічний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу та державного бюджету, незбалансованість державних фінансів, недовіра населення до банківського сектору, низький рівень інвестиційної активності, надвисока імпортна залежність країни та відсутність ефективної політики енергозбереження та інші. Отже, причин порушення боргової стійкості достатньо, тому великого значення має розроблення механізму та системи заходів для припинення процесу безперестанного зростання боргового навантаження та зменшення його негативного впливу на економічний розвиток країни.

Таким чином, першочерговими кроками на шляху до забезпечення боргової стійкості національної економіки мають стати:

- впровадження ефективної боргової політики;
- використання кредитних ресурсів для фінансування інвестиційних проектів середньо- чи довгострокового фінансування;
- поєднання ефективної боргової стратегії з впровадженням бюджетної, зменшенням витрат державного бюджету, зростанням зайнятості та продуктивності праці;
- використання інструментів реструктуризації наявного державного боргу тощо.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=34952.
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
5. Buchanan J. Public Principles of Public Debt / J. Buchanan. – Irwin : Homewood IL, 1958. – 346 p.
6. Modigliani F. Long-Run Implications of Alternative Fiscal Policies and the Burden of the National Debt / F. Modigliani // *Economic Journal*. – 1961. – № 71. – Pp. 730–755.
7. Nautet M. Economic impact of the public debt / M. Nautet, L. Van Meensel [E-resource]. – Access mode : https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2011/ecorevii2011_h1.pdf.
8. *The impact of high and growing government debt on economic growth* // European Central Bank [E-resource]. – Access mode : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1237.pdf>.

References

1. *Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [The State Statistics Committee of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Keynes, J. M. (1999). *Obshchaia teoriia zaniatosti, protsenta i deneg [General Theory of employment, interest and money]*. Moscow: Gelios ARV (in Russian).
3. *Ministerstvo finansiv Ukrainy [The Ministry of Finance of Ukraine]*. Retrieved from http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=34952.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

4. *Natsionalnyi bank Ukrainy [The National Bank of Ukraine]*. Retrieved from www.bank.gov.ua.
5. Buchanan, J. (1958). *Public Principles of Public Debt*. Irwin: Homewood IL.
6. Modigliani, F. (1961). *Long-Run Implications of Alternative Fiscal Policies and the Burden of the National Debt*. *Economic Journal*, no. 71, pp. 730–755.
7. Nautet, M., Meensel L. Van *Economic impact of the public debt*. Retrieved from https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2011/ecorevii2011_h1.pdf.
8. *The impact of high and growing government debt on economic growth*. European Central Bank. Retrieved from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1237.pdf>.

Абакуменко Ольга Вікторівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів підприємств і установ, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Абакуменко Ольга Викторовна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедры финансов предприятий и учреждений, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Abakumenko Olha – Doctor of Economics, Professor, Chief of Department of Finance of Enterprises and Institutions, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: abakumenko.olga@gmail.com

Омельяненко Маргарита Олександрівна – аспірант, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Омельяненко Маргарита Александровна – аспирант, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Omelianenko Marharyta – PhD student, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).